

СТАНДАРТИЗИРАНИ МОДЕЛИ ЗА СЧЕТОВОДНО ОТРАЗЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИТЕ АКТИВИ В БАНКИТЕ

Проф. д-р Даниела Фесчиян
Университет за национално и
световно стопанство
катедра „Счетоводство и анализ“
e-mail: d.feschiyan@gmail.com

Гл. ас. д-р Атанаска Филипова-Сланчева
Университет за национално и
световно стопанство
катедра „Счетоводство и анализ“
email: nasiafilipova@gmail.com

Ас. д-р Радка Андасарова
Университет за национално и
световно стопанство
катедра „Счетоводство и анализ“
email: radka_bl@abv.bg

Ас. д-р Ясен Даскалов
Университет за национално и
световно стопанство
катедра „Счетоводство и анализ“
email: iasendaskalov@gmail.com

Ключови думи:	Резюме
<p>Категории финансови активи</p> <p>Очаквани кредитни загуби</p> <p>МСФО 9 Финансови инструменти</p> <p>Базел 3</p>	<p>Целта на настоящата разработка е да се представят модели за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките, адекватни на философията на МСФО 9 Финансови инструменти, влизащ в сила от 2018 г.</p> <p>Обект на изследване е новата концептуална рамка за класифициране на финансовите активи за целите на последващото им оценяване. Акцентира се и върху обезпечаването на кредитния риск чрез признаване на очаквани загуби в условията на новоприетия МСФО 9 Финансови инструменти. Отделено е специално внимание на разработването на система от счетоводни сметки за целите на проектираните в изследването модели за счетоводно отразяване на финансовите активи и за признаване на обезценки за кредитни загуби в банковия сектор.</p>

Въведение

Банките в ЕС са на прага на въвеждане на нов стандарт, който променя организацията и методологията на счетоводното отразяване на финансовите активи. Последната финансова криза провокира голям интерес към счетоводното анализиране на финансовите инструменти. Проведоха се редица срещи, дискусии и проучвания, в резултат на които се стигна до обобщението, че действащият към настоящия момент МСС 39 *Финансови инструменти: признаване и оценяване* е обект на съществени критики. Критичните анализи са насочени главно към сложността му и възникващите затруднения за потребителите при разбирането на информацията от финансовите отчети на банките.

През последното тримесечие на 2016 г. приключи цялостният процес на окончателно одобряване на МСФО 9 *Финансови инструменти*. Стандартът е приет от Европейската комисия с Регламент 2016/2067 от 22 ноември 2016 г. и публикуван в Официален вестник, бр. L 323 от 29.11.2016 г. С този акт се потвърждава решението за задължителното прилагане на стандарта във всички страни – членки на ЕС, за отчетни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г.¹ Заменя се действащият в момента счетоводен стандарт за признаване и оценяване на финансови инструменти (МСС 39).

1. Нов подход² за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките

Към 31.05.2017 г. делът на финансовите активи в общата сума на активите на банките в България е над 95%³. Това изисква специално внимание към адекватното им идентифициране като финансови инструменти, правилната им класификация по установени критерии, точната оценка, отчитането на риска и др.⁴ В настоящата разработка се възприема тезата на Даниела Фесчиян, че „точното класифициране и отчитане на финансовите активи е необходимо, за да се осигури информация за финансовото състояние на банката, паричните ѝ потоци, както и да се улесни оценката на размера, времето на възникване и сигурността на бъдещите парични потоци“⁵.

Преди да бъде извършена класификацията на даден финансов актив, е необходимо неговото идентифициране като такъв. Същността на финансовите активи, като счетоводна категория, е дефинирана в МСС 32 *Финансови*

¹ МСФО 9 *Финансови инструменти*, параграф 7.1.1.

² Авторите възприемат понятието „подход“ като по-общо, а счетоводният модел се разглежда като компонент на предлагания нов подход.

³ Дяловете са изчислени въз основа на публикувани данни за банковата система на сайта на БНБ: http://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCreditInstitution/BSCIFinansReports/BSCIFRBankingSystem/BS_2017_05_BG (последно посетен: 11.07.2017 г.)

⁴ Стоянов, С., Д. Фесчиян. Финансово-счетоводен анализ в банките, УИ „Стопанство“, С., 2009, с. 72.

⁵ Фесчиян, Д. Модели за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките, сп. Счетоводство XXI, бр. 9/2007 г., с. 13.

инструменти: представяне, без да се анализира икономическата им същност. Финансов актив е всеки актив, представляващ⁶:

- парични средства;
- инструменти на собствения капитал на друго предприятие;
- договорно право за получаване на парични средства или друг финансов актив от друго предприятие;
- договорно право за размяна на финансови активи при потенциално благоприятни за предприятието условия;
- договор, който ще бъде или може да се уреди в инструменти на собствения капитал на емитента.

След идентифицирането на финансовите активи, като обект на отчитане, е необходимо тяхното класифициране за целите на последващото им оценяване. Въпросите за класифицирането на финансовите активи имат пряк ефект върху цялостното им счетоводно третиране, а именно:

- по каква стойност активите ще се представят в отчета за финансовото състояние на банките;
- дали печалбите и загубите от промяната в стойността на актива да бъдат включени директно в отчета за доходите на банките (приходно-разходен подход), или да бъдат признати в друг всеобхватен доход (капиталов подход).

МСФО 9 *Финансови инструменти* изисква банките да класифицират своите финансови активи в следните категории (Таблица 1)⁷:

Таблица 1. Категории финансови активи

<p>Класификация на финансовите активи по МСФО 9 <i>Финансови инструменти</i></p>	<p>1. Финансови активи, оценявани по амортизирана стойност;</p> <p>2. Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата;</p> <p>3. Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход.</p>
---	--

Основна специфика на МСФО 9 *Финансови инструменти* е, че обособява подход за оценка на финансовите активи според начина, по който банките ги управляват – критерий „*бизнес модел*”⁸ и критерий „*характеристика на договорните парични потоци*”⁹.

⁶ МСС/МСФО – Коментари и приложения, изд. Вивид Райс, София, 2016 г., Седмо издание на български език, 24 глава Финансови инструменти, с. 627.

⁷ МСФО 9 *Финансови инструменти*, пар. 4.1.1.

⁸ „Бизнес моделът“ изразява начина, по който предприятието управлява финансовите си активи. Той се характеризира с това, че финансовият актив е държан с цел да се получат договорните парични потоци,

Даден финансов актив се определя като оценяван по амортизирана стойност при спазване на изискванията:

- финансовият актив се държи в рамките на бизнес модела, чиято цел е активите да бъдат държани, за да се съберат договорните парични потоци; и
- съгласно договорните условия на финансовия актив на конкретни дати възникват парични потоци, които са единствено плащания по главница и лихва върху непогасената сума на главницата.

Банките определят даден финансов актив като оценяван по справедлива стойност в друг всеобхватен доход, когато са спазени следните изисквания:

- финансовият актив се държи в рамките на бизнес модел, чиято цел е както събиране на договорни парични потоци, така и продажби на финансови активи; и
- съгласно договорните условия на финансовия актив на конкретни дати възникват парични потоци, които са единствено плащания по главница и лихва върху непогасената сума на главницата.

Банките определят всички останали финансови активи като оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата.

При признаването на финансовите активи в отчета за финансовото състояние на банките същите се оценяват първоначално по тяхната справедлива стойност плюс разходите по сделката с изключение на финансовите активи, определени за отчитане по справедлива стойност в печалбата или загубата. В таблица 2 са представени в обобщен вид първоначалните оценки по класификационни групи финансови активи¹⁰:

Таблица 2. Първоначална оценка на финансовите активи

Категории финансови активи	Първоначална оценка
Финансови активи, оценявани по амортизирана стойност	Справедлива стойност плюс разходи по сделката
Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Справедлива стойност плюс разходи по сделката
Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата	Справедлива стойност

свързани с него (например държавни ценни книжа, държани за получаване на договорената лихва по тях), или да се реализират изгоди от промяна в справедливата му стойност при продажба преди падежа.

⁹ Моделът „характеристика на договорните парични потоци“ се характеризира с това, че договорните условия, свързани с финансовия актив, дават право за получаване на парични потоци, представляващи единствено плащания по главница и лихва на определени дати (например предоставен инвестиционен заем с цел получаване на договорените потоци по него - главница и лихва).

¹⁰ МСФО 9 *Финансови инструменти*, пар. 5.1.1.

В зависимост от избраната класификационна група на финансовите активи, за целите на последващото им оценяване, разликите, възникващи от промяната в стойността им, се отчитат в печалбата или загубата или в друг всеобхватен доход. Признаване на разлики от последващата оценка се извършва само на активите, които се оценяват по справедлива стойност. В обобщен вид последващото оценяване на финансовите активи може да бъде представено в следната таблица (Таблица 3):

Таблица 3. Разлики от последващо оценяване на финансови активи

Категории финансови активи	Последваща оценка	Признаване на разликите от последващото оценяване
Финансови активи, оценявани по амортизирана стойност	Амортизирана стойност	Стойността на актива последователно се довежда до неговата амортизирана стойност
Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Справедлива стойност	В друг всеобхватен доход
Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата	Справедлива стойност	В печалбата или загубата

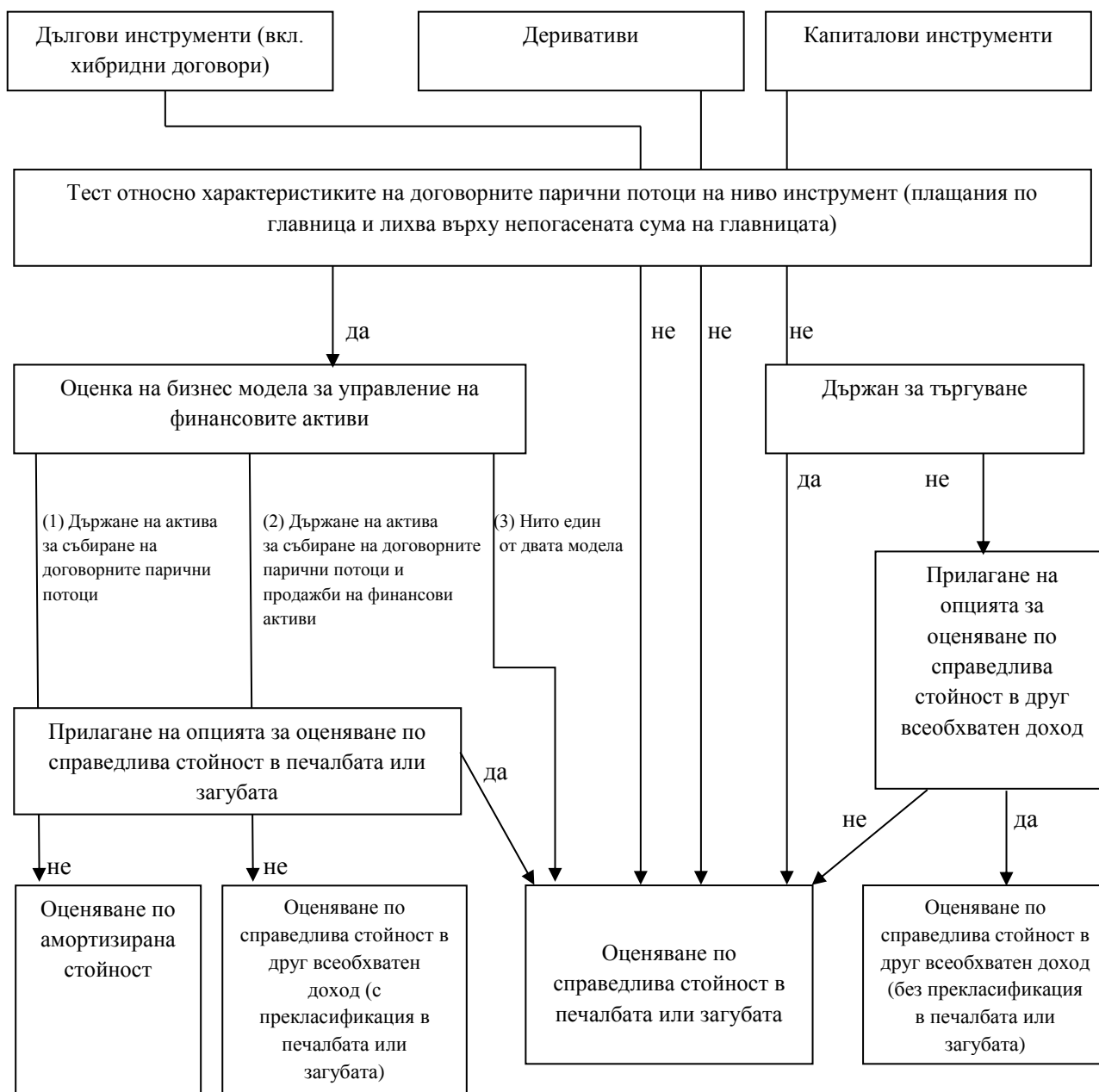
Банките отписват даден финансов актив от отчета за финансовото състояние тогава, когато:

- а) договорните права за паричните потоци от финансовия актив са изтекли;
- б) финансовият актив е прехвърлен и прехвърлянето отговаря на условията за отписване.

При отписването на финансовите активи могат да възникнат разлики между продажната цена (или стойността, по която се прехвърлят) и тяхната балансова стойност. Тази разлика се отразява в печалбата или загубата за отчетния период.

На база изложеното дотук класифицирането на финансовите активи за целите на последващото им оценяване може да бъде представено в следната фигура.

Фигура 1. Класификация на финансовите активи в банките

Източник: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Classification_of_financial_instruments_under_IFRS_9./\\$File/Apply-FI-May2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Classification_of_financial_instruments_under_IFRS_9./$File/Apply-FI-May2015.pdf) (стр. 5) (последно посетен: 11.07.2017 г.)

Предлаганият нов модел за счетоводно отразяване на финансовите активи се основава на подхода за тяхното класифициране в банките от гледна точка на прилагането на двата теста – бизнес модел и SPPI тест. Така банките определят три основни групи финансови активи: дългови, капиталови и деривативи.

Дълговите инструменти могат да бъдат определени като писмено обещание на техния издател да изплати на кредитора дължимата главница и лихви на определени дати. Те възникват основно в резултат на развитието на кредитните отношения, при които банката предава за временно ползване парични средства на издателя на инструмента срещу определена цена – лихва.

Лихвата обхваща *възнаграждението за стойността на парите във времето и за поемане на кредитен риск*, свързан със сумата на непогасената главница през определен период от време¹¹. Във връзка с това стойността на парите във времето е елементът на лихвата, осигуряващ единствено възнаграждение за изминалото време. Лихвата е многокомпонентна и в най-общ вид може да включва и: (а) *възнаграждение за поемане на други основни рискове* – например ликвиден риск; (б) разходи, свързани с държането на финансовия актив за определен период от време (административни разходи) и (с) марж на печалба в съответствие с основното споразумение за кредитиране¹².

В изследване, посветено на нов подход в анализа на Кейнсианското учение за лихвения процент, д-р Ивайло Беев го определя като¹³:

- a. „възнаграждение за раздяла с ликвидността;
- b. подчертан психологически характер;
- c. процентното превишение на цената на една договорена за бъдеща доставка сума над нейната цена при незабавна доставка;
- d. парично явление и получаването на лихва е резултат от оскъдността на капитала;
- e. се детерминира преди всичко от паричната маса и склонността към ликвидност;
- f. цената, която уравновесява желанието да се държи богатство във формата на касова наличност със съществуващата касова наличност;
- g. стриктното разграничение на оптимален и неутрален и на номинален и реален;
- h. повлиян по два начина от операциите на открития пазар и др.“

В зависимост от възприетия от банката бизнес модел, както и за целите на последващото оценяване *дълговите инструменти* се класифицират в следните две групи:

- ***дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност*** – в тази група се включват предоставените от банките кредити, закупени облигации, депозити в банки и други форми на дългово кредитиране, които се държат с цел получаване на договорните парични потоци;
- ***дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност:***
 - *дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход;*

¹¹ МСФО 9 *Финансови инструменти*, параграф 4.1.3. а).

¹² Пак там, параграф Б4.1.7А.

¹³ В доклад на тема „Нова интерпретация и методологични особености на Кейнсианския подход при анализа на лихвените проценти“ д-р Ивайло Беев представя концепция за същността на лихвата, изведена от труда на Джон Мейнард Кейнс – „Обща теория на заетостта, лихвата и парите“, и аргументира една от подтезите в изследването си, а именно, че „икономическата теория и социално-икономическата реалност са в отношения на взаимообуславяне“ (Вж. Беев, И., 2005, с. 336-343).

- *дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата.*

В структурно отношение *предоставените банкови кредити* заемат най-голям дял от сумата на всички *активи, оценявани по амортизирана стойност*. Кредитният процес, елемент на активните банкови операции, генерира основна част от банковите приходи. Тези приходи се отразяват пряко върху цялостния финансов резултат на банките. Всяка една промяна в счетоводното третиране на предоставените банкови кредити и на обезценките (провизиите) за покриване риска от загуби по кредити повлиява пряко финансовото състояние и резултатите от дейността на банките. От друга страна, кредитирането и произтичащите от него счетоводни задачи са свързани с редица важни икономически показатели като възвръщаемост, ликвидност, капиталова адекватност, рентабилност и др. От анализа на проведени емпирични изследвания, които параметризират кредитите, може да се обобщи, че кредитите набират нарастваща популярност и сред макроикономическите анализатори, които търсят надеждно обяснение на общоикономическите процеси, в които финансов и реален сектор взаимодействат в сложна взаимовръзка¹⁴. Като част от по-мощно изследване на релацията реален – финансов сектор в България Стати Статев доказва, че след 1997 г. частният и вътрешният кредит оказват положително влияние върху променливите за икономическа активност, като е налице двустранна дългосрочна каузалност, освен причина за икономическия растеж кредитите са и следствие от него¹⁵.

Капиталовите инструменти изразяват дела на банките в капитала на съответния емитент. Такива инструменти са акциите и дяловете. Чрез капиталовите инструменти се удостоверява правото на собственост върху нетните активи на емитента им. Банката, като инвеститор, придобивайки капиталови инструменти, издадени от друго предприятие, се превръща в собственик на частта от капитала, на която отговаря номиналната стойност на количеството придобити капиталови инструменти. Капиталовите инструменти осигуряват т.нар. променлива възвръщаемост.

Капиталовите инструменти се идентифицират с инструментите на собствения капитал, дефинирани в МСС 32 *Финансови инструменти: представяне*. В стандарта¹⁶ под инструмент на собствения капитал се разбира всеки договор, който доказва остатъчен дял от активите на дадено предприятие след приспадането на всички негови пасиви.

Деривативите възникват в резултат на усложняване на взаимоотношенията между участниците на пазара. Възникването на деривативите се обуславя от две основни причини: защита от различни рискове, на които са изложени банките, и извличане на спекулативна печалба. Това са инструменти, чиито характеристики се извличат от оригинални, базови инструменти. Обикновено целта на

¹⁴ Пешев, П. „Кредитиране на нефинансовия сектор в България“. – В: Дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, София, 2014.

¹⁵ Статев, С. Взаимодействието банкова система – реална икономика (Втора част: дескриптивен и иконометричен анализ). Сп. Икономическа мисъл, Кн. 6, 2009.

¹⁶ МСС 32 *Финансови инструменти: представяне*, параграф 11.

деривативите е компенсиране на изменението на параметри като доходност и стойност на базовия актив, върху който се създават. Деривативът се определя като финансов инструмент, който притежава всяка една от следните три характеристики¹⁷:

- неговата стойност се променя в отговор на промяната в определен лихвен процент, цена на финансов инструмент, цена на стока, валутен курс, индекс на цени или лихвени проценти, кредитен рейтинг или кредитен индекс или друга променлива, при условие че, в случай на нефинансова променлива, променливата не е специфична за дадена страна по договора;
- той не изисква първоначална нетна инвестиция или изисква първоначална нетна инвестиция, която е по-малка от тази, която би се изисквала за други видове договори, за които би могло да се очаква да имат подобен отговор на промените в пазарните фактори;
- се урежда на бъдеща дата.

1.1. Модел за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките

Въз основа на изложеното и на база възприетия подход за класифициране на финансовите активи и операциите, свързани с тях, както и в съответствие с МСФО 9 *Финансови инструменти* се предлага следната структура на системата от счетоводни сметки за тяхното отчитане в банките:

А) Група 22 Дългосрочни финансови активи

- *Подгрупа 225 Дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност*
- *Подгрупа 226 Дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход*
- *Подгрупа 227 Капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход*

Б) Група 23 Дългосрочни кредити и вземания

- *Подгрупа 231 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на банки, други финансови институции и публичния сектор*
- *Подгрупа 232 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на нефинансови предприятия и други клиенти*
- *Подгрупа 236 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на банки, други финансови институции и публичния сектор*
- *Подгрупа 239 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия и други клиенти*

В) Група 51 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата

¹⁷ МСФО 9 *Финансови инструменти*, Допълнение А „Дефинирани термини“.

- *Подгрупа 511 Акции и облигации, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата*
- *Подгрупа 512 Изкупени собствени акции и облигации*
- *Подгрупа 513 Полици и търговски ценни книжа*
- *Подгрупа 514 Благородни метали и скъпоценни камъни*
- *Подгрупа 515 Държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство*
- *Подгрупа 516 Кредити и вземания, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата*
- *Подгрупа 517 Положителна справедлива стойност на дериватите, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата*
- *Подгрупа 518 Други финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата*
- *Подгрупа 519 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата, заложен като обезпечение*

Г) Група 53 Краткосрочни кредити и вземания

- *Подгрупа 531 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на банки, други финансови институции и публичния сектор*
- *Подгрупа 532 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на нефинансови предприятия и други клиенти*
- *Подгрупа 533 Ползван разрешен овърдрафт*
- *Подгрупа 536 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на банки, други финансови институции и публичния сектор*
- *Подгрупа 537 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия и други клиенти*
- *Подгрупа 538 Ползван неразрешен овърдрафт*
- *Подгрупа 539 Краткосрочни кредити и вземания, заложен като обезпечение*

Д) Група 62 Финансови разходи

- *Подгрупа 623 Разходи от операции и последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата*
- *Подгрупа 625 Разходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход*
- *Подгрупа 628 Разходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност*

Е) Група 72 Финансови приходи

- **Подгрупа 723 Приходи от операции и последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата**
- **Подгрупа 725 Приходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход**
- **Подгрупа 728 Приходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност¹⁸**

¹⁸ Предложените групи счетоводни сметки са представени като актуализация към Примерен банков сметкоплан, разработен от проф. д-р Даниела Фесчиян и проф. д-р Стоян Стоянов (Вж. учебник по Банково счетоводство, София:Стопанство, 2010, с. 324 – 342).

А) Група 22 Дългосрочни финансови активи

➤ **Подгрупа 225 Дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност**

2251 Държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство, оценявани по амортизирана стойност

2252 Чуждестранни държавни ценни книжа, оценявани по амортизирана стойност

2253 Закупени кредити и вземания, оценявани по амортизирана стойност

2259 Други дългови инструменти (корпоративни, ипотечни и общински облигации), оценявани по амортизирана стойност

➤ **Подгрупа 226 Дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход**

2261 Държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

2252 Чуждестранни държавни ценни книжа, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

2253 Закупени кредити и вземания, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

2259 Други дългови инструменти (корпоративни, ипотечни и общински облигации), оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

➤ **Подгрупа 227 Капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход**

2271 Акции, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

2279 Други капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

Б) Група 23 Дългосрочни кредити и вземания

➤ **Подгрупа 231 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на банки, други финансови институции и публичния сектор**

2311 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на местни банки в левове

2312 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на местни банки във валута

2313 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на други финансови институции в левове

2314 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на други финансови институции във валута

2315 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на публичния сектор в левове

2316 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на публичния сектор във валута

2317 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни банки във валута

2318 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни финансови институции във валута

➤ **Подгрупа 232 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на нефинансови предприятия и други клиенти**

2321 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на предприятия в левове

2322 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на предприятия във валута

2323 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на граждани в левове

2324 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на граждани във валута

2325 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на други клиенти в левове

2326 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на други клиенти във валута

2327 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни лица в левове

2328 Дългосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни лица във валута

➤ **Подгрупа 236 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на банки, други финансови институции и публичния сектор**

- 2361 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на местни банки в левове
- 2362 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на местни банки във валута
- 2363 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на други финансови институции в левове
- 2364 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на други финансови институции във валута
- 2365 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на публичния сектор в левове
- 2366 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на публичния сектор във валута
- 2367 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на чуждестранни банки във валута
- 2368 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на чуждестранни финансови институции във валута

➤ **Подгрупа 239 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия и други клиенти**

- 2391 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия в левове
- 2392 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия във валута
- 2393 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на граждани в левове
- 2394 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на граждани във валута
- 2395 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на други клиенти в левове
- 2396 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на други клиенти във валута
- 2397 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на чуждестранни лица в левове
- 2398 Просрочени дългосрочни кредити и вземания на чуждестранни лица във валута

В) Група 51 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата

➤ **Подгрупа 511 Акции и облигации, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата**

- 5111 Акции, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата
- 5112 Облигации, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата

➤ **Подгрупа 512 Изкупени собствени акции и облигации**

- 5121 Изкупени собствени акции
- 5122 Изкупени собствени облигации

➤ **Подгрупа 513 Полици и търговски ценни книжа**

➤ **Подгрупа 514 Благородни метали и скъпоценни камъни**

➤ **Подгрупа 515 Държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство**

➤ **Подгрупа 516 Кредити и вземания, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата**

➤ **Подгрупа 517 Положителна справедлива стойност на дериватите, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата**

➤ **Подгрупа 518 Други финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата**

➤ **Подгрупа 519 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата, заложен като обезпечение**

Г) Група 53 Краткосрочни кредити и вземания

➤ **Подгрупа 531 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на банки, други финансови институции и публичния сектор**

- 5311 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на местни банки в левове
- 5312 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на местни банки във валута
- 5313 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на други финансови институции в левове
- 5314 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на други финансови институции във валута
- 5315 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на публичния сектор в левове
- 5316 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на публичния сектор във валута
- 5317 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни банки във валута
- 5318 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни финансови институции във валута

➤ **Подгрупа 532 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на нефинансови предприятия и други клиенти**

- 5321 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на предприятия в левове
- 5322 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на предприятия във валута
- 5323 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на граждани в левове
- 5324 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на граждани във валута
- 5325 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на други клиенти в левове

- 5326 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на други клиенти във валута
5327 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни лица в левове
5328 Краткосрочни кредити и вземания, предоставени на чуждестранни лица във валута
➤ **Подгрупа 533 Ползван разрешен овърдрафт**
5331 Ползван разрешен овърдрафт в левове
5332 Ползван разрешен овърдрафт във валута
➤ **Подгрупа 536 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на банки, други финансови институции и публичния сектор**
5361 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на местни банки в левове
5362 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на местни банки във валута
5363 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на други финансови институции в левове
5364 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на други финансови институции във валута
5365 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на публичния сектор в левове
5366 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на публичния сектор във валута
5367 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на чуждестранни банки във валута
5368 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на чуждестранни финансови институции във валута
➤ **Подгрупа 537 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия и други клиенти**
5371 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия в левове
5372 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на нефинансови предприятия във валута
5373 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на граждани в левове
5374 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на граждани във валута
5375 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на други клиенти в левове
5376 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на други клиенти във валута
5377 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на чуждестранни лица в левове
5378 Просрочени краткосрочни кредити и вземания на чуждестранни лица във валута
➤ **Подгрупа 538 Ползван неразрешен овърдрафт**
5381 Ползван неразрешен овърдрафт в левове
5382 Ползван неразрешен овърдрафт във валута
➤ **Подгрупа 539 Краткосрочни кредити и вземания, заложенни като обезпечение**
- Д) Група 62 Финансови разходи**
➤ **Подгрупа 623 Разходи от операции и последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата**
6231 Разходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата
6232 Разходи от последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата
➤ **Подгрупа 625 Разходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход**
6251 Разходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
6252 Разходи от последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
6253 Разходи от обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
➤ **Подгрупа 628 Разходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност**
6281 Разходи от операции с финансови активи, оценявани по амортизирана стойност
6282 Разходи от обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност
- Е) Група 72 Финансови приходи**
➤ **Подгрупа 723 Приходи от операции и последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата**
7231 Приходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата
7232 Приходи от последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата
➤ **Подгрупа 725 Приходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход**
7251 Приходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

Към предложените нови сметки за отчитане на финансовите активи е необходимо да се организира аналитично отчитане най-малко по следните критерии: вид на валутата, емитент, номинал, идентификационен номер на емисията (ISIN), падеж (когато активът има падеж).

Апробирането на предложената система от счетоводни сметки, при спазване философията на МСФО 9 *Финансови инструменти*, позволява да се проектира модел за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките:

А) Модел за счетоводно отразяване на първоначалното признаване на финансовите активи в банките

❖ Признаване на финансовите активи в състава на активите на банката:

Дебит	Кредит
Сметка от подгрупа 225 Дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност	Сметка от група 50 Парични средства
Сметка от подгрупа 226 Дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Сметка от група 17 Привлечени средства по разплащателни и други сметки в левове
Сметка от подгрупа 227 Капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Сметка от група 18 Привлечени средства по разплащателни и други сметки във валута
Сметка от група 23 Дългосрочни кредити и вземания	
Сметка от група 53 Краткосрочни кредити и вземания	
<i>Първоначалната оценка на финансовите активи е по справедлива стойност плюс разходите по сделката</i>	

7252 Приходи от последваща оценка финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

7253 Приходи от възстановяване на загуби от обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

➤ ***Подгрупа 728 Приходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност***

7281 Приходи от операции с финансови активи, оценявани по амортизирана стойност

7282 Приходи от възстановяване на загуби от обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност

В структурно отношение активите на банките в България за последните години показват, че към 31.05.2017 г. вземанията по предоставени кредити за цялата банкова система формират над 60% от сумата на всички активи, поради което те се обособяват в самостоятелни групи сметки. С цел съорбазяване с тази специфика предлагаме към трите основни категории финансови активи да се обособят отделни групи и подгрупи от сметки за предоставени заеми и за операциите, свързани с тях.

(Дяловете са изчислени въз основа на публикувани данни за банковата система на сайта на БНБ: http://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCreditInstitution/BSCIFinansReports/BSCIFRBankingSystem/BS_2017_05_BG (последно посетен: 11.07.2017 г.).

Дебит	Кредит
Сметка от група 51 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата	Сметка от група 50 Парични средства Сметка от група 17 Привлечени средства по разплащателни и други сметки в левове Сметка от група 18 Привлечени средства по разплащателни и други сметки във валута
<i>Първоначалната оценка на финансовите активи е по справедлива стойност</i>	

Б) Модел за счетоводно отразяване при последващо оценяване на финансовите активи

- ❖ Отчитане на увеличението на справедливата стойност на дълговите и капиталовите инструменти, оценявани по справедлива стойност в другия всеобхватен доход и по справедлива стойност в печалбата или загубата:

Дебит	Кредит
Сметка от подгрупа 226 Дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход Сметка от подгрупа 227 Капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Сметка 1121 Преоценъчни резерви от финансови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

Дебит	Кредит
Сметка от група 51 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата	Сметка 7232 Приходи от последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата

- ❖ Отчитане на намалението на справедливата стойност на дълговите и капиталовите инструменти, оценявани по справедлива стойност в другия всеобхватен доход и по справедлива стойност в печалбата или загубата:

Дебит	Кредит
Сметка 1121 Преоценъчни резерви от финансови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Сметка от подгрупа 226 Дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход Сметка от подгрупа 227 Капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

Дебит	Кредит
Сметка 6232 Разходи от последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата	Сметка от група 51 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата

В) Модел за счетоводно отразяване при отписване на финансови активи

- ❖ Отписване на дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност:

Дебит	Кредит
Сметка от група 50 Парични средства Сметка от група 17 Привлечени средства по разплащателни и други сметки в левове Сметка от група 18 Привлечени средства по разплащателни и други сметки във валута	Сметка от подгрупа 225 Дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност Сметка от група 23 Дългосрочни кредити и вземания
<i>Възникналата положителна разлика се отчита като финансов приход по сметка 7281 Приходи от операции с финансови активи, оценявани по амортизирана стойност</i>	
<i>Възникналата отрицателна разлика се отчита като финансов разход по сметка 6281 Разходи от операции с финансови активи, оценявани по амортизирана стойност</i>	

- ❖ Отписване на дългови и капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход:

Дебит	Кредит
Сметка от група 50 Парични средства Сметка от група 17 Привлечени средства по разплащателни и други сметки в левове Сметка от група 18 Привлечени средства по разплащателни и други сметки във валута	Сметка от подгрупа 226 Дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход Сметка от подгрупа 227 Капиталови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
<i>Възникналата положителна разлика се отчита като финансов приход по сметка 7251 Приходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход</i>	
<i>Възникналата отрицателна разлика се отчита като финансов разход по сметка 6251 Разходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход</i>	

Едновременно с отписването на финансовия актив следва да се отпише и акумулираната сума в другия всеобхватен доход от последващите оценки – натрупаният резерв от последваща оценка на финансови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход.

❖ Отразяване отписването на резерва:

Дебит	Кредит
Сметка 1121 Преоценъчни резерви от финансови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Сметка 7252 Приходи от последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
<i>При наличие на кредитно салдо по сметката за отчитане на резерва</i>	

Дебит	Кредит
Сметка 6252 Разходи от последваща оценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	Сметка 1121 Преоценъчни резерви от финансови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
<i>При наличие на дебитно салдо по сметката за отчитане на резерва</i>	

❖ Отписване на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата:

Дебит	Кредит
Сметка от група 50 Парични средства Сметка от група 17 Привлечени средства по разплащателни и други сметки в левове Сметка от група 18 Привлечени средства по разплащателни и други сметки във валута	Сметка от група 51 Финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата
<i>Възникналата положителна разлика се отчита като финансов приход по сметка 7231 Приходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата.</i>	
<i>Възникналата отрицателна разлика се отчита като финансов разход по сметка 6231 Разходи от операции с финансови активи, оценявани по справедлива стойност в печалбата или загубата.</i>	

Финансовите активи, които последващо се оценяват по амортизирана стойност, подлежат на тест за обезценка. Това са активи, за които е съставен план на паричните потоци по главницата и лихвите и за тях е известно, при равни други условия, каква би била стойността им към определена дата.

2. Стандартизиран модел за счетоводно отразяване на обезценките за кредитни загуби в банките

Фундаментална промяна в новоприетия счетоводен стандарт е концепцията за признаване и оценяване на **очаквани кредитни загуби**, предполагаща нови принципи и техники за моделиране в контекста на правилата за счетоводно отразяване на обезценката на финансови активи.

В банковата практика въпросите за обезценка на финансови активи имат определящо значение по отношение на нивото на риск, който банките поемат. Традиционно терминът „**кредитна загуба**“ в банките е индикатор за отчитане степента на риск, до която една банка може да достигне, в зависимост от възможността и желанието даден кредитополучател да изпълнява задълженията си по дълга. Специфично е и дефинирането на понятието „кредитна загуба“ в МСФО 9 *Финансови инструменти*, а именно „разликата между всички договорни парични потоци, дължими на предприятието по договор, и всички парични потоци, които предприятието очаква да получи (т.е. целия паричен недостиг), дисконтирани с първоначалния ефективен лихвен процент¹⁹ или коригирания за кредитни загуби ефективен лихвен процент за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка“²⁰.

Съвременните подходи за управление на **кредитните загуби** в търговските банки са ориентирани не към признаване и оценяване на **действително**

¹⁹ Ефективният лихвен процент, който се използва за определяне на амортизираната стойност.

²⁰ МСФО 9 *Финансови инструменти*, Допълнение А „Дефинирани термини“.

претърпени загуби, а към модели, базирани на прозрачни методологии, свързани с *очакваните загуби* в съществуващия кредитен портфейл за целия му живот. Тъй като настоящата част от разработката е съсредоточена главно върху новия подход за анализ и оценка на *очакваните загуби* в банките, в нея се разглежда и представя счетоводен модел за тяхното признаване. Теоретичната характеристика на концепцията за признаване на *очаквани кредитни загуби* е представена в МСФО 9 *Финансови инструменти* (Таблица 4).

Таблица 4. Стандартизиран подход за обезценка на финансови активи

<i>Очаквани кредитни загуби</i>	Среднопретеглената стойност на кредитните загуби, като за тегла служат съответните рискове от настъпване на неизпълнение ²¹
<i>Очаквани кредитни загуби за 12 месеца</i>	Частта от <i>очакваните кредитни загуби</i> за целия срок на инструмента, която представлява <i>очакваните кредитни загуби</i> , произтичащи от неизпълненията по финансов инструмент, които е възможно да настъпят в рамките на 12 месеца след отчетната дата ²² . Следователно <i>очакваните кредитни загуби</i> за 12 месеца не са нито <i>очаквани кредитни загуби</i> за целия срок, нито паричният недостиг, прогнозиран през следващите 12 месеца
<i>Очаквани кредитни загуби за целия срок на актива</i>	<p><i>Очакваните кредитни загуби</i>, които произтичат от всички възможни случаи на неизпълнение през <i>очаквания срок</i> на финансов инструмент²³</p> <p>Границата между двата етапа – „<i>очаквани кредитни загуби за 12 месеца</i>“ и „<i>очаквани кредитни загуби за целия срок</i>“, се основава на промяната в риска от настъпване на неизпълнение през <i>очаквания срок</i> на финансовия актив (в резултат на значително влошаване на кредитното качество), а не промяна в размера на <i>очакваните кредитни загуби</i>. За да направи тази оценка, банката сравнява риска от настъпване на неизпълнение по финансовия актив към датата на финансовия отчет и към датата на първоначалното признаване, основавайки се преди всичко на разумната и аргументирана информация. В процеса на установяване на риска от неизпълнение банката може да прилага дефиницията за неизпълнение, използвана за регулаторни цели. Регламент 575/2013 изисква всяка банкова кредитна институция да признава експозиция в неизпълнение на база следните две условия или поне едно от тях: първо, длъжникът е в просрочие повече от 90 дни (или 180 дни за експозиции, обезпечени с жилищен имот или търговски</p>

²¹ Пак там.

²² Пак там.

²³ Пак там.

	недвижим имот на МСП) по съществена част от кредитното си задължение и второ, малко вероятно е длъжникът да изплати изцяло своите кредитни задължения ²⁴
<i>Общ подход за признаване на очаквани кредитни загуби</i>	<p>Въвежда се тристепенен процес за формиране на очаквани кредитни загуби в зависимост от степента на влошаване на кредитното качество на финансовия актив след първоначално признаване²⁵:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Първи етап – отнася се за финансови активи, за които не е налице значително влошаване на качеството на кредитите след първоначалното признаване <p>Обезценката се формира на базата на <i>очакваните кредитни загуби за следващите 12 месеца</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Втори етап – включва финансови активи, за които е налице значително влошаване на кредитното качество след първоначалното признаване, без да са налице обективни доказателства за обезценка <p>Обезценката се формира на базата на <i>очакваните кредитни загуби за целия оставащ срок на актива</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Трети етап – включва финансови активи, за които са налице обективни доказателства за обезценка към датата на финансовия отчет <p>Обезценката се формира на базата на <i>очакваните кредитни загуби за целия оставащ срок на актива</i></p>
<i>Закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка</i>	<p>Закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка са такива финансови активи, за които е налице обективно доказателство за обезценка в момента на първоначалното им признаване²⁶</p> <p>Банките формират <i>очакваните кредитни загуби за целия срок на актива</i> след първоначалното признаване</p>
<i>Опростен подход за признаване на очаквани кредитни загуби</i>	<p>Подход, който се прилага по отношение на търговски вземания, активи по договор, които произтичат от сделки, попадащи в обхвата на МСФО 15 <i>Приходи от договори с клиенти</i> и лизингови вземания²⁷</p> <p>Обезценката се формира на базата на <i>очакваните кредитни загуби за целия оставащ срок на актива</i>, т.е. елиминира се възможността да се изчисляват очаквани кредитни загуби за следващите 12 месеца</p>

²⁴ Регламент (ЕС) №575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници, чл.178.

²⁵ МСФО 9 *Финансови инструменти*, параграфи 5.5.1 – 5.5.8.

²⁶ МСФО 9 *Финансови инструменти*, Допълнение А „Дефинирани термини“.

²⁷ МСФО 9 *Финансови инструменти*, параграф 5.5.15.

В заключение се изразява становището, че чрез прилагане на EL подхода прогнозирането на очаквана загуба от банките се основава на по-широк кръг от информация в следните три направления:

- *за минали събития*, като например исторически опит, натрупан от ръководството на банката;
- *за настоящите условия*, включително действаща пазарна конюнктура, специфични условия на средата, в която действа отделната компания, конкретни икономически условия в страната на микро- и макроравнище и основни тенденции в международните икономически условия;
- *разумни и аргументирани прогнози*, засягащи събираемостта на бъдещите парични потоци, свързани с финансовия актив.

Вторият аспект на счетоводното третиране на очакваните загуби е свързан с изискванията на последните световни стандарти за капиталова адекватност и оценка на риска на кредитните институции (Базел 3), включващи приемане на Директива 2013/36/ЕС и Регламент (ЕС) 575/2013 г. (Таблица 5):

Таблица 5. Нормативен подход за признаване на провизии за кредитни загуби

Очаквана загуба	<p>Съотношението между размера на очакваната загуба по дадена експозиция при потенциално неизпълнение от контрагент или при разсейване в рамките на една година към остатъчните в момента на неизпълнението непогасени задължения²⁸</p> <p>Размерът на очакваната загуба от експозиции към предприятия, институции, централни правителства и централни банки и експозициите на дребно се изчислява, както следва:</p> $EL = PD * LGD * EAD, \text{ където}$ <p>EL (expected loss) – очаквана загуба;</p> <p>PD (probability of default) – вероятност от неизпълнение;</p> <p>LGP (loss given default) – загуба при неизпълнение;</p> <p>EAD (exposure at default) – експозиция при настъпване на неизпълнение</p> <p>Търговските банки следва да покриват очакваните загуби със специфични и общи провизии срещу загуби</p>
Общи и специфични провизии (резерви) срещу загуби	Общите провизии отговарят на изискванията за включване в капитала от втори ред в размер до 1,25% от рисково претеглените активи за банките, прилагащи стандартизиран подход за оценка на кредитния риск. Те се отнасят до

²⁸ Регламент (ЕС) 575/2013 г. на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници, чл. 5, т. 3.

	<p>неидентифицирани, очаквани загуби, определени въз основа на оценка на финансовите възможности на длъжника за изплащане на договорните бъдещи парични потоци²⁹</p> <p>Специфичните провизии не отговарят на критериите за включване в капитала от втори ред. Те се приспадат от стойността на експозицията на актива във връзка с определяне на регулаторния капитал³⁰</p> <p>За банките, възприели вътрешно-рейтинговия подход, в случай че размерът на провизиите (обща и специфични провизии) е по-голям от размера на очакваните загуби, превишението може да бъде добавено към капитала от втори ред в размер до 0,6% от рисковото претеглените активи за кредитен риск</p>
--	--

Въпреки критиките към Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС) във връзка с прилагане на модела на очакваната кредитна загуба възприемаме за правилна политиката към по-голямото сближаване с регулаторните модели за капитал. Подкрепяме тезата на Емилия Миланова, че „по-нататъшното балансиране на счетоводния и регулаторния подход е чрез преодоляване на разликите между тях“³¹. В допълнение следва да се отбележи и обстоятелство, че поведението на банките в кредитния процес в голяма степен зависи от отношението на банковите регулаторни органи към новите изисквания. Постановките на Регламент 575/2013 изискват признаването на кредитна загуба от финансов актив в началото на отчетната дата веднага след първоначалното признаване, както и създаването на резерв за покриване на бъдеща очаквана загуба. Това значително ще увеличи провизиите за загуба, което от своя страна ще доведе до намаляване на съотношението на базовия първичен капитал към рисковото претеглените активи (RWA) съгласно Базел 3³².

Според регулатора на националната банкова система и в частност на системно релевантните банки (по Базел 3) надеждният и ефективен банков надзор заедно с адекватната макроикономическа политика са от решаващо значение за финансовата стабилност на всяка държава. В изследване, посветено на анализирането на ефектите от измененията в нормативната среда в паричния сектор, Екатерина Сотирова и Ивайло Беев представят ретроспективен анализ на използването на минималните резерви в България, като мярка за регулиране на банковия сектор в условията на паричен съвет, като същевременно систематизират и доказват редица негативни ефекти, пораждащи „съмнение относно ефективността на прилаганите от страна на БНБ рестриктивни мерки“

²⁹ Пак там, чл. 62.

³⁰ Пак там, чл. 111.

³¹ Миланова, Е. Съвместимост между МСФО 9 *Финансови инструменти* и Базелската рамка за капиталови изисквания. Годишник на ИДЕС, 2016, с. 75.

³² Пак там, с. 72.

при „презастраховане срещу кредитен или друг вид риск³³. Съществено условие за банковата стабилност е доверието във възможността Централната банка да управлява системния риск. Това умение се проявява във възприемането на адекватни, общи за всички пазарни субекти правила и твърдото придържане към тях“.

За постигането на поставените цели се предлага възприемане на следното групиране на счетоводните сметки:

- *Подгрупа 250 Коректив за очаквани кредитни загуби за 12 месеца на колективна основа*
- *Подгрупа 251 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок на колективна основа*
- *Подгрупа 252 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок на индивидуална основа*
- *Подгрупа 254 Коректив за очаквани загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка*
- *Подгрупа 257 Коректив за очаквани кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания*
- *Подгрупа 620 Разходи за колективни обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за 12 месеца*
- *Подгрупа 621 Разходи за колективни обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок*
- *Подгрупа 622 Разходи за индивидуални обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок*
- *Подгрупа 624 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка*
- *Подгрупа 625 Разходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход*
- *Подгрупа 627 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания*
- *Подгрупа 628 Разходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност*
- *Подгрупа 725 Приходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход*

³³ Сотирова, Е., Ивайло Беев. „Теоретико–приложен анализ на ефектите от изменението в нормативната среда в паричния сектор“, „Икономическата теория в началото на XXI век – постижения, проблеми, перспективи – Сборник с доклади от научна конференция с международно участие, Изд. „Наука и икономика“, ИУ Варна, 2005, с. 464 – 472.

- **Подгрупа 726 Приходи от реинтегрирани обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби**
- **Подгрупа 728 Приходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност**³⁴

³⁴ А) Група 25 Коректив за очаквани кредитни загуби

- **Подгрупа 250 Коректив за очаквани кредитни загуби за 12 месеца на колективна основа**
- 2500 Коректив за очаквани кредитни загуби за кредити и вземания
- 2501 Коректив за очаквани кредитни загуби за дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност
- 2502 Коректив за очаквани кредитни загуби за кредитни ангажименти
- 2503 Коректив за очаквани кредитни загуби по договори за финансова гаранция
- 2504 Коректив за очаквани кредитни загуби за дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
- 2509 Коректив за очаквани кредитни загуби за други финансови активи
- **Подгрупа 251 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок на колективна основа**
- **Подгрупа 252 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия срок на индивидуална основа**
- **Подгрупа 254 Коректив за очаквани загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка**
- **Подгрупа 257 Коректив за очаквани кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания**

Б) Група 62 Финансови разходи

- **Подгрупа 620 Разходи за колективни обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за 12 месеца**
- 6200 Разходи за обезценки (провизии) за общ кредитен риск
- 6201 Разходи за обезценки (провизии) на кредити и вземания, предоставени от банки
- 6202 Разходи за обезценки (провизии) за задбалансови позиции
- 6203 Разходи за обезценки (провизии) за държавен риск
- 6204 Разходи за обезценки (провизии) на други финансови активи
- **Подгрупа 621 Разходи за колективни обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок**
- 6210 Разходи за обезценки (провизии) за общ кредитен риск
- 6211 Разходи за обезценки (провизии) на кредити и вземания, предоставени от банки
- 6212 Разходи за обезценки (провизии) за задбалансови позиции
- 6213 Разходи за обезценки (провизии) за държавен риск
- 6214 Разходи за обезценки (провизии) на други финансови активи
- **Подгрупа 622 Разходи за индивидуални обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок**
- 6220 Разходи за обезценки (провизии) за общ кредитен риск
- 6221 Разходи за обезценки (провизии) на кредити и вземания, предоставени от банки
- 6222 Разходи за обезценки (провизии) за задбалансови позиции
- 6223 Разходи за обезценки (провизии) за държавен риск
- 6224 Разходи за обезценки (провизии) на други финансови активи
- **Подгрупа 624 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка**
- **Подгрупа 625 Разходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход**
- 6253 Разходи от обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход
- **Подгрупа 627 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания**
- 6271 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за търговски вземания
- 6272 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за активи по договор
- 6273 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за лизингови вземания
- **Подгрупа 628 Разходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност**
- 6282 Разходи от обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност

В) Група 72 Финансови приходи

Счетоводен модел за признаване на обезценки за финансови активи в банките

- ❖ Отразяване на начислените кредитни загуби за финансови активи, оценявани по амортизирана стойност, без да е налице значително влошаване на кредитното качество след първоначалното признаване:

Дебит	Кредит
Сметка от подгрупа 620 Разходи за колективни обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за 12 месеца	Сметка от подгрупа 250 Коректив за очаквани кредитни загуби за 12 месеца на колективна основа

- ❖ Отразяване на начислените кредитни загуби за финансови активи, оценявани по амортизирана стойност, за които е налице **значително влошаване на кредитното качество след първоначалното признаване**, без да са налице обективни доказателства за обезценка:

Дебит	Кредит
Сметка от подгрупа 621 Разходи за колективни обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок	Сметка от подгрупа 251 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок на колективна основа

В МСФО 9 *Финансови инструменти* е отделено специално внимание на **концепция за значително влошаване на кредитното качество**, базирана на разумна и аргументирана информация за просрочие на договорните плащания (на индивидуална или колективна основа) над 60 дни.

- ❖ Отразяване на начислените кредитни загуби за финансови активи, оценявани по амортизирана стойност, за които са налице обективни доказателства за обезценка:

➤ **Подгрупа 725 Приходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход**

7253 Приходи от възстановяване на загуби от обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

➤ **Подгрупа 726 Приходи от реинтегрирани обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби**

7260 Приходи от възстановяване на очаквани кредитни загуби от обезценка на кредити и вземания

7261 Приходи от възстановяване на очаквани кредитни загуби от обезценка на други финансови активи

➤ **Подгрупа 728 Приходи от операции и обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност**

7282 Приходи от възстановяване на загуби от обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност

Моделът изисква синтетично ниво на отчитане. На аналитично ниво отчетният процес се организира въз основа на признаците – вид валута (в левове и чуждестранна валута), резидентност (местни и чуждестранни лица) и видове кредитополучатели.

Дебит	Кредит
<i>Сметка от подгрупа 622 Разходи за индивидуални обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок</i>	<i>Сметка от подгрупа 252 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия срок на индивидуална основа</i>

- ❖ Отразяване на начислените кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания:

Дебит	Кредит
<i>Сметка от подгрупа 627 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания</i>	<i>Сметка от подгрупа 257 Коректив за очаквани кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания</i>

- ❖ Отразяване на начислените кредитни загуби за финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход³⁵:

Дебит	Кредит
<i>Сметка от подгрупа 625 Разходи от операции, последваща оценка и обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход</i>	<i>Сметка от подгрупа 112 Преоценъчни резерви</i>

- ❖ Начисляване на кредитни загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка³⁶:

Дебит	Кредит
<i>Сметка от подгрупа 624 Разходи за обезценки (провизии) за очаквани загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка</i>	<i>Сметка от подгрупа 254 Коректив за очаквани загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка</i>

³⁵ Съгласно приложимите изисквания на станандрата за обезценка корективът за загуби за финансовите активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход, се признава в друг всеобхватен доход и не намалява балансовата стойност на финансовия актив в отчета за финансовото състояние на банката (Вж. МСФО 9, параграф 5.5.2).

³⁶ Промените в очакваните кредитни загуби за целия срок на актива както в положителна, така и в отрицателна посока се признават като печалба или загуба от обезценка **към всяка отчетна дата** (Вж. МСФО 9 Финансови инструменти, параграф 5.5.14).

- ❖ Възстановяване (освобождаване) на кредитни загуби, начислени през предходни отчетни периоди:

Дебит	Кредит
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Подгрупа 250 Коректив за очаквани кредитни загуби за 12 месеца на колективна основа ▶ Подгрупа 251 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок на колективна основа ▶ Подгрупа 252 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок на индивидуална основа ▶ Подгрупа 254 Коректив за очаквани загуби за закупени или първоначално създадени финансови активи с кредитна обезценка ▶ Подгрупа 257 Коректив за очаквани кредитни загуби за търговски вземания, активи по договор и лизингови вземания ▶ Сметка 2501 Коректив за очаквани кредитни загуби за дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност ▶ Сметка 2504 Коректив за очаквани кредитни загуби за дългови инструменти, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход 	<p>Сметка 7253 Приходи от възстановяване на загуби от обезценка на финансови активи, оценявани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход</p> <p>Сметка 7260 Приходи от възстановяване на очаквани кредитни загуби от обезценка на кредити и вземания</p> <p>Сметка 7261 Приходи от възстановяване на очаквани кредитни загуби от обезценка на други финансови активи</p> <p>Сметка 7282 Приходи от възстановяване на загуби от обезценка на финансови активи, оценявани по амортизирана стойност</p>

- ❖ Прекласифициране на очаквани кредитни загуби за целия срок на актива, начислени през предходни отчетни периоди, като очаквани кредитни загуби за следващите 12 месеца³⁷:

Дебит	Кредит
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Подгрупа 251 Коректив за очаквани кредитни загуби за целия оставащ срок на колективна основа 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Подгрупа 250 Коректив за очаквани кредитни загуби за 12 месеца на колективна основа

³⁷ МСФО 9 Финансови инструменти, параграф 5.5.7.

Заклучение

Проектирането на нови подходи за класифициране на финансови активи и за анализиране и оценяване на провизиите срещу бъдещи загуби, за целите на надзора, предполага пълна взаимосвързаност с приложимия счетоводен модел за тяхното признаване. Възприетият приоритет към ранно идентифициране и признаване на резерви срещу кредитни загуби допринася за намаляване на загубите в банките, за ограничаване надценяването на банковия регулаторен капитал и постигане на по-ефективна пазарна дисциплина. Признаването на очаквани загуби на база моментни оценки на основните входящи параметри (PD и LGD), от една страна, и от друга – приблизителната оценка, базирана на разумна и аргументирана информация за очаквано (бъдещо) влошаване на качеството на финансовия актив, на практика може да увеличи нестабилността на регулаторния капитал за някои банки. Всичко това поставя в центъра на вниманието ролята на банковите надзорни органи в процеса на прилагане изискванията на МСФО 9. Рестриктивните надзорни изисквания могат да доведат до различно счетоводно третиране на обезценките за кредитен риск в банковия сектор. Потенциалните, бъдещи ефекти от прилагане на МСФО 9 *Финансови инструменти* до голяма степен се определят от правилното и последователно прилагане на стандарта в отделните юрисдикции в рамките на ЕС.

Библиографска справка:

1. Беев, И. „Нова интерпретация и методологични особености на кейнсианския подход при анализа на лихвените проценти“, „Икономическата теория в началото на XXI век – постижения, проблеми, перспективи – Сборник с доклади от научна конференция с международно участие, Изд. „Наука и икономика“, ИУ Варна, 2005, с. 336-343.
2. *Международни стандарти за счетоводство и финансова отчетност 2016. Коментари и приложения, изд. Вивид Райс, София, 2016 г., Седмо издание на български език.*
3. Миланова, Е. *Съвместимост между МСФО 9 Финансови инструменти и Базелската рамка за капиталови изисквания. Годишник на ИДЕС, 2016 г.*
4. Пешев, П. „Кредитиране на нефинансовия сектор в България“ – В: *Дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор”, София, 2014.*
5. *Регламент (ЕС) 2016/2067 на Комисията от 22 ноември 2016 година за изменение на Регламент (ЕО) № 1126/2008 за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) № 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета във връзка с Международен стандарт за финансово отчитане 9, ОВ L 323 от 29.11.2016 г.*

6. Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници ОВ L 176 от 27.06.2013 г.
7. Регламент (ЕО) № 1126/2008 г. на Европейската комисия от 3 ноември 2008 г. за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) №1606/2002 г. на Европейския парламент и на Съвета, ОВ L 320, 28.11.2008 г.
8. Сотирова, Е., Ивайло Беев. „Теоретико–приложен анализ на ефектите от изменението в нормативната среда в паричния сектор“, „Икономическата теория в началото на XXI век – постижения, проблеми, перспективи – Сборник с доклади от научна конференция с международно участие, Изд. „Наука и икономика“, ИУ Варна, 2005.
9. Статев, С. Взаимодействието банкова система – реална икономика (Втора част: дескриптивен и иконометричен анализ). Сп. Икономическа мисъл, Кн. 6, 2009.
10. Стоянов, С., Д. Фесчиян. Финансово-счетоводен анализ в банките, УИ Стопанство, С., 2009 г.
11. Стоянов, С., Д. Фесчиян, Сн. Башева. Банково счетоводство, изд. Стопанство, София, 2010 г.
12. Фесчиян, Д. Модели за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките, сп. Счетоводство XXI, бр. 9/2007 г.
13. http://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCreditInstitution/BSCIFinansReports/BSCIFRBankingSystem/BS_201705_BG
14. [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Classification_of_financial_instruments_under_IFRS_9./\\$File/Apply-FI-May2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Classification_of_financial_instruments_under_IFRS_9./$File/Apply-FI-May2015.pdf)

STANDARDIZED MODELS FOR ACCOUNTING TREATMENT OF BANK'S FINANCIAL ASSETS

Prof. Daniela Feschiyan, PhD
University of National and World Economy
Accountancy and Analysis Department

Chief Assist. Prof. A. Filipova-Slancheva, PhD
University of National and World Economy
Accountancy and Analysis Department

Assist. Prof. Radka Andasarova, PhD
University of National and World Economy
Accountancy and Analysis Department

Assist. Prof. Yassen Daskalov, PhD
University of National and World Economy
Accountancy and Analysis Department

<i>Key words:</i>	<i>Summary</i>
<i>Financial asset categories</i>	<p><i>The aim of this paper is to give an overview of models for accounting treatment of bank's financial assets in line with the philosophy of IFRS 9 Financial Instruments, effective as of 2018.</i></p> <p><i>The paper studies the new conceptual framework for financial asset classification for the purposes of their subsequent measurement. The paper also focuses on the provision for credit risk through recognition of expected losses under the terms of the newly adopted IFRS 9 Financial Instruments. Special attention has been paid to the development of a system of accounts for the purposes of the models for accounting treatment of financial assets set out in the study and the recognition of credit loss impairment in the banking sector.</i></p>
<i>Expected credit losses</i>	
<i>IFRS 9</i>	
<i>Financial Instruments</i>	
<i>Basel 3</i>	